

Mladi odgovorijo po svoje

Slavnostni nagovor ob zaključku literarnega natečaja Moja domovina praznuje *(Vrt spominov in tovarištva, Petanjci, 9. oktober 2026)*

Spoštovane nagrajenke in nagrajenci, spoštovani mentorji in mentorice, ravnatelji in ravnateljice, spoštovani gostje, dragi prijatelji Vrta spominov in tovarištva, predvsem pa – dragi mladi!

Ko danes stojim tukaj, v Vrtu spominov in tovarištva, imam občutek, da se je nekakšen krog mojega življenja sklenil.

V ta vrt sem namreč prihajal že kot osnovnošolec. Pozneje sem se vanj vračal kot študent. Danes prihajam kot učitelj in mentor mladim. In vsakič ga doživljam nekoliko drugače.

Kot otrok sem ga doživljal predvsem z radovednostjo. Kot mlad človek sem ga začel razumeti skozi zgodovino, spomin in vprašanja, ki niso imela vedno preprostih odgovorov. Danes pa ga kot učitelj doživljam še nekoliko drugače – skozi mlade, ki jim pomagam iskati besede, s katerimi lahko povedo, kako sami razumejo svet. Zato mi je današnji dan še posebej dragocen.

Ko sem bil mlad, sem imel srečo, da sem spoznal človeka, ki je znal povezovati preteklost in prihodnost. Gospoda, častnega člana Ustanove ŠF, akademika, dr. Antona Vratušo.

Bil mi je posebej blizu tudi zato, ker sva bila sorojaka. Ko sva se srečevala, sva lahko govorila po naše – po goričko, po slavečko. In prav ta domača beseda je bila zame nekaj posebnega. Kajti človek lahko govori o velikih zgodovinskih dogodkih, o vojnah, miru, svobodi, Evropi in svetu – toda najgloblje stvari pogosto razumemo šele takrat, ko jih znamo povedati v svojem jeziku, s svojo besedo, iz svojega okolja in iz svoje osebne izkušnje. In prav to vidim tudi v tem natečaju.

Literarni natečaj *Vranovega ogracheka mladih talentov* zato ni samo literarni natečaj. Ni samo tekmovanje, pri katerem nekdo dobi nagrado, drugi priznanje ... Če bi šlo samo za to, bi izgubili bistvo. V središču tega natečaja je nekaj veliko pomembnejšega: mlad človek, ki dobi priložnost, da razmišlja. Da se ustavi. Da pogleda zgodovino. Družbo. Da se vpraša, kaj se dogaja okoli njega. In potem ... odgovori. Odgovori po svoje.

V gradivu o dolgoletnem delu natečaja, ki ga je v zborniku ob 30-letnici zapisala ga. Irena Kumer, strokovna vodja oz. koordinatorica natečaja, je lepo zapisano: »Mladi so skozi različne teme razmišljali o zgodovini, kulturni in naravni dediščini, o človeku in njegovem odnosu do družbe in okolja. In prav to je posebna vrednost takšnih natečajev.«

Mladi niso samo tisti, ki jim odrasli pripovedujemo, kako je bilo. Mladi so tisti, ki imajo pravico povedati, kako oni vidijo, kar je bilo – in kaj želijo, da bo. In v tem je velika moč literature.

Ko učenec napiše spis o vojni, ne napiše samo nekaj strani besedila. Če je pisanje zares njegovo, se mora vprašati: »Kaj zame pomeni vojna? Kaj predstavlja danes mir? Kaj pomeni za nas svoboda? Zakaj so se ljudje nekoč upirali? Zakaj so nekateri molčali? Zakaj se zgodovina ponavlja? In kaj lahko jaz, danes, naredim drugače?«

To pa že niso več samo šolska vprašanja. To so vprašanja za odraslega človeka. Zato se mi zdi pomembno, da pri takšnih natečajih ne spodbujamo samo talenta za dobro pisanje. Spodbujamo ustvarjalnost. Najprej mora učenec nekaj začutiti, nato o tem razmišljati, potem zapisati in nazadnje svojo misel tudi utemeljiti in razložiti. Šele takrat zapis postane več kot šolska naloga. Postane pričevanje. Postane glas.

In tukaj imamo izjemno pomembno vlogo tudi mentorji.

Tudi sam sem bil vrsto let mentor osnovnošolcem. In danes lahko rečem: mentor pri tem ni zato, da bi namesto učenca napisal lepo besedilo. Mentor je zato, da mlademu človeku pomaga najti njegov glas. Da mu pokaže, kje je njegova misel dobra. Da ga spodbudi, ko obstane. Da ga vpraša: »Zakaj tako misliš?« In morda še pomembneje: da mu zna reči: »Povej, napiši še enkrat, ampak tokrat po svoje.«

Tako so skozi leta nastajali odlični prispevki. V njih še danes vejejo duh svobode, upornišтва, kritičnosti in upanja v svetlejšo prihodnost. Pri tem se mi zdi pomembna še ena stvar.

Niti učenci niti mentorji se v ta vrt nismo vračali zato, da bi hlatali za potrdili, točkami ali priznanji. Seveda je lepo dobiti nagrado. Toda nagrada je pravzaprav šele posledica nečesa pomembnejšega. Hvaležnosti in ponosa, ki se sliši skozi glas mladega, razmišljujočega človeka.

Živimo v svetu, v katerem imamo več informacij, kot smo jih kadar koli prej. Mladi lahko v nekaj sekundah pridejo do skoraj vsakega podatka. Živijo v svetu družbenih omrežij, hitrih sporočil, podob in kratkih zapisov. Toda prav zato potrebujejo tudi prostor, kjer se je treba ustaviti in razmisliti. Prostor, kjer ni pomembno samo, kaj si povedal, ampak tudi zakaj tako misliš. Prostor, kjer mlademu človeku ni treba ponavljati našega odgovora. Lahko najde svojega.

In morda je to najlepše sporočilo današnjega srečanja:

»Mladi ne potrebujejo odraslih, ki bodo namesto njih odgovarjali na vsa vprašanja. Potrebujejo odrasle, ki jim bomo pomagali, da bodo znali nanje odgovoriti sami. Po svoje.«

Zato mi dovolite, da svoje misli tudi sam sklenem po svoje.

Kot učitelj, kot mentor, kot mož in oče, kot Prekmurec, kot nekdo, ki se je v ta vrt vračal skozi različna obdobja svojega življenja. Zato bi rad svoj današnji nagovor zaključil s pesmijo.

Napisal sem jo prav iz občutka, da se vse te poti: pot otroka, študenta, učitelja, Prekmurca, moža in očeta na nek način srečajo tukaj. V Vrtu. Pesem sem naslovil:

»Mladi odgovorijo po svoje.«

Pravi pa takole:

Z Goričkoga po beli cesti kot Vran odšel sem v svet,
tam v gozd objet moj sosed, moj ograrek bil je vpet.

Zvedav, nadarjen učenec, pridno vselej sem se učil,
že v osnovni šoli pri učiteljici Mariji Vanekov vrt odkril.

»Posadila je dve vrbi žalujki mati ob vhodu v domači vrt svoj,«
tudi sam kot ranjen vojak »v dramskem prizoru« predal sem svoj boj.

Po letih šolanja kot štoklja vrnil sem se raje znova domov,
vmes kot aktiven študent spomnil sem se tragičnih vojnih obnov.

Najbolj skrbela me je vselej prihodnost sveta,
nikoli več vojn – mir, da bi našel nekakšen svoj ritem srca.

Po Kranjskem, Koroškem – tam nekje, živel je del moj'ga sveta,
zato vselej pravim ženi: »Domovina je tam, kjer je dom, kjer srce je doma.«

Kot učitelj in oče danes zavedam globalnosti norega se svetá:
»Živeti trajnostni razvoj, da bo prihodnost mladim lahko še svetlá.«

Tisočletje slovenskega Prekmurja nas namreč od nekdanj uči,
da korenine dajejo moč in jih nič in nihče kar tako ne izniči.

Jaz, trdni Prekmurec gledam svetlo raje še naprej dalje v svet,
v objem družabnih ali socialnih omrežij skoraj dan za dnem sem otet.

A ko domovina moja praznuje, pustim za sabo raje vse,
nekoga namreč moraš imeti rad, to največ v življenju pomembno je.

V hitrem tempu dan za dnem drvim, a najbolj se veselim dni,
ko v miru svoji dragi spregovorim:
*»Bosa pojdiva, dekle, obsorej, bosa med širne planjave, kaj prihodnost prinesla bo,
še nihče ne ve – a naša dolžnost je, da mladi odgovorijo po svoje.«*

In naj bo to tudi moja današnja želja vam, dragi mladi:

»Ne odgovarjajte vedno tako, kot od vas pričakujemo odrasli. Ne pišite samo zato, da boste (o)cenjeni. Pišite zato, ker imate kaj povedati. Prihodnost je v vaših rokah.«

Hvala.

Zapisal: Nino Gumilar, prof. slov. in ped.
učitelj slovenščine na OŠ Odranci